

Interview **Klaas Mulder, filosoof** (De Volkskrant 24 JULI 2014)

'De 15-urige werkweek kan, ze is er al'

Door de automatisering verdwijnt steeds meer werk, óók voor hoogopgeleiden. Met korter werken en meer export kan het 'pakkenproletariaat' toch nuttig bezig zijn, zegt Klaas Mulder.

Van onze verslaggever

Jonathan Witteman

Zoals wel meer hondenbezitters kan filosoof Klaas Mulder het niet aanzien als zijn hond 's avonds zijn zojuist volgegooide etensbak in luttele minuten leegschrokt om daarna doodgemoedereerd weer zijn mand op te zoeken. Handige zakenlieden hebben een wapen op de markt gebracht tegen deze hondse slampamperij: de doggy ball. 'In de bal zit een ingewikkeld labyrint, waardoor de brokjes die je erin stopt niet zomaar naar buiten komen', schrijft Mulder. 'Je trouwe viervoeter is er zo een half uurtje mee bezig om het laatste brokje uit de bal te krijgen. Dat houdt hem 'lekker bezig'.'

Zijn veel banen niet ook een soort doggy balls, vraagt Mulder zich of in het onlangs verschenen *Pakkenproletariaat*. In zijn lezenswaardige boek voorspelt hij dat automatisering de toch al kunstmatig hoog gehouden werkgelegenheid in de witteboordensector gaat wegvagen, met als gevolg geen hordes lompen-, maar pakkenproletariërs. 'We hebben momenteel ontegenzeggelijk een tekort aan werk, maar we hebben geen tekort aan eten', schrijft Mulder. 'Er zijn dan twee opties: geef het eten zonder dat ervoor hoeft te worden gewerkt (bijvoorbeeld in constructies als het basisinkomen) of bedenk werk om mensen bezig te houden. Deze doggy ball jobs leveren economisch helemaal niets op, maar geven ons een gevoel van nuttigheid.'

Wat zijn in Mulders ogen typische doggy ball-banen? 'Ik denk bijvoorbeeld heel veel beleidswerk, zoals conferenties over burgerkracht of sociale wijkteams. Maatschappelijk werk is bijna verworpen tot wat ik 'tekstverlening' noem: we zitten met elkaar te praten over hoe we met cliënten praten. Daar kan heel veel in worden gemist.'

Let wel, hij wil niet beweren dat dergelijke banen per se zinloos zijn, benadrukt Mulder. 'Alleen worden we er niet rijker van.' Met doggy ball-banen doelt hij op werk dat niets toevoegt aan onze collectieve welvaart. 'De vraag is: wie heeft de brokjes in de bal gestopt? Wie heeft de schatkist gevuld waardoor dit soort banen kunnen worden betaald?'

Mulder maakt onderscheid tussen 'schatkistvullers' en 'schatkistlegers'. De eersten, bijvoorbeeld ondernemers in de maakindustrie, beginnen aan een karwei en wanneer ze daarmee klaar zijn, verdienen ze geld. Bij de tweede categorie is het geld er al als de werkdag begint: er wordt werk gemaakt met geld in plaats van andersom.

Mulder kan met autoriteit over schatkistlegers spreken, want hij heeft zelf altijd doggy ball-banen gehad. Hij werkte door de jaren heen als 'docent muziekluisterlessen', 'consulent

mondiale bewustwording' en 'adviseur interactieve beleidsvorming' in opdracht van de overheid. Nu is hij drie dagen per week docent social work aan de Hogeschool Utrecht. 'Ik betaal natuurlijk wel belastingen, maar ik krijg meer uit de schatkist dan ik erin stop. Als mijn baan er niet was geweest, zou er in de schatkist 1.800 euro meer hebben gezeten.'

We moeten ons afvragen of het tweeverdienersschap wel past in deze tijd met veel nulverdieners

Ook buiten de publieke sector zijn er veel banen die niet leiden tot welvaart, maar hooguit tot het verplaatsen van geld, vindt Mulder. 'Als een ondernemer een lening krijgt van een bank om een broodbus te beginnen, denkt de bankier: ik heb iemand aan het werk geholpen. Maar in de dorpen waar de broodbus rondrijdt, vallen daardoor misschien een paar bakkers om door de teruggelopen klandizie. Vanuit de helikopter gezien, wordt er dus alleen maar met geld heen en weer geschoven, zonder dat we er iets mee opschieten.'

Hoezeer politieke partijen het tij ook proberen te keren met de bezweringsformule 'banen, banen, banen', Mulder denkt dat de huidige werkloosheid slechts het begin is. In de toekomst zullen productieve sectoren als industrie en landbouw banenbronnen blijven, maar de kans is groot dat daar de werkgelegenheid verder zal teruglopen door automatisering en globalisering. Banen zullen er ook blijven in wat Mulder de 'schorteneconomie' noemt: noodzakelijk werk zoals dokters, kappers, loodgieters en schoonmakers dat ook in de toekomst niet (volledig) geautomatiseerd of verplaatst kan worden.

Maar daarnaast zal een grote groep van hoogopgeleide werklozen ontstaan: het 'pakkenproletariaat'. Nu al raker veel hoogopgeleide kantoorwerkers overbodig door computers, in de toekomst zullen computers ook steeds beter in staat zijn uit een veelvoud van opties de beste beslissingen te kiezen. Daardoor komen ook de leidinggevende beroepen onder druk te staan, voorspelt Mulder.

Hij ziet maar twee oplossingen: ofwel op dezelfde voet verder gaan door doggy ball jobs te blijven creëren, met een overheid die elk jaar tientallen miljarden euro's leent om onze welvaart op peil te houden. Dat laatste noemt Mulder 'tijdreizen': door te lenen geven we alvast de gehoopte surplussen uit van toekomstige generaties. We lenen op kosten van onze kinderen en kleinkinderen, die het geld wel eerst nog moeten verdienen.

Mulder zelf pleit voor een tweede oplossing: minder werken en arbeid eerlijker verdelen. De in 1930 door de econoom John Maynard Keynes voorspelde 15-urige werkweek is dankzij automatisering nu mogelijk of zelfs onontkoombaar, denkt Mulder. 'Misschien moeten we beginnen met vast te stellen dat we al bijna een 15-urige werkweek hebben, alleen heel ongelijk verdeeld. Sommige mensen hebben een baan voor vijf dagen per week, anderen zijn werkloos. Dat is de pijnlijkste boodschap van mijn boek: we moeten ons afvragen of het tweeverdienersschap wel past in een tijd waarin zo veel nulverdieners bestaan.'

Economen zullen hier bezwaar maker: de arbeidsmarkt is geen taart die altijd even groot blijft. Een baan voor jou betekent niet per se geen baan voor mij.

'Mijn stelling is: de taart blijft inderdaad niet even groot, maar zal alleen maar verder slinken.'

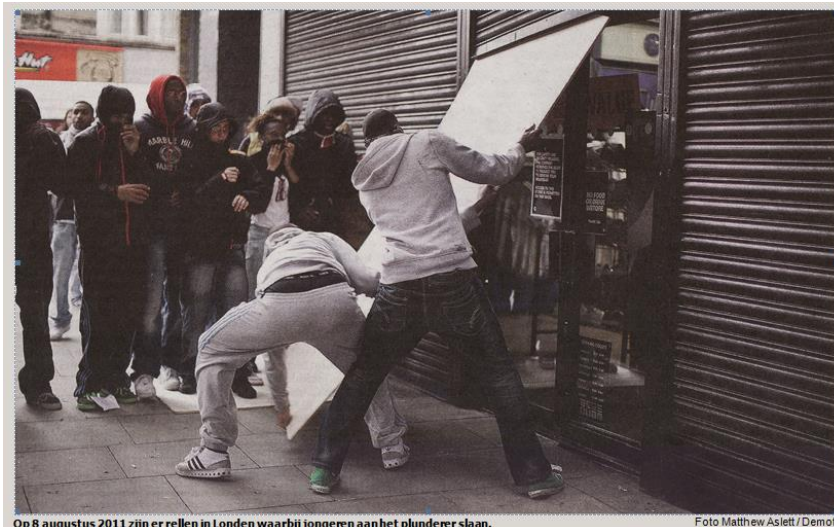
Hoe wilt u de zorg betaalbaar houden als we minder werken?

'Door niet meer geld uit te geven aan zorg dan dat we met z'n allen verdienen. Als er een jaar wat minder geld binnenkomt in onze economie, dan moeten we de bestbetaalde helft in de zorg wat minder salaris geven. We zijn te veel gaan geloven in het keynesiaanse idee dat als je maar veel geld uitgeeft aan de publieke sector, je dan veel banen krijgt. Maar dat is schijn, het is alleen maar geldverplaatsing.'

Politici staren zich blind op koopkracht, belangrijker is onze verkoopkracht, zegt Mulder. Het is niet genoeg dat er geld rolt; er moet voldoende geld vanuit het buitenland naar onze economie rollen. Dat bereiken we met export: met de aanleg van een metro in de Saoedische hoofdstad Riyad bijvoorbeeld, waarmee het Nederlandse Strukton een miljard euro verdient of met de zes pijpenleggers voor de Braziliaanse olie-industrie waarmee IHC Merwede hetzelfde bedrag verdient.

Het zou economisch gezien ook niet slecht zijn als schatkistlegers eens wat minder op vakantie gingen in het buitenland, vindt Mulder. Onze landbouw produceert meer dan genoeg om iedereen hier te eten te geven en ook nog een groot deel aan het buitenland te verkopen. Maar wij willen extra welvaart om op vakantie te kunnen of een iPad te kopen. We hebben een begrotingstekort van 16 miljard euro en geven tegelijkertijd 12,9 miljard euro uit aan buitenlandse vakanties. Veel salaris dat schatkistlegers te danken hebben aan schatkistvullers verdwijnt daardoor uit onze economie.'

U maakt zich zorgen voor maatschappelijke onrust, vooral onder jongeren. Waarom?

Op 8 augustus 2011 zijn er rellen in Londen waarbij jongeren aan het plunderen slaan.

Foto Matthew Aslett / Demotix

'Waarom deden rellen zoals in Londen in de zomer van 2011 zich niet in Nederland voor? Omdat bij ons de jeugdwerkloosheid relatief laag was. Maar of dat zo blijft? We zijn niet eerlijk tegen jongeren. We verplichten ze minstens tot hun 18de naar school te gaan. Dat doen we met de institutionele leugen dat je zonder diploma niet aan de bak komt. Terwijl

het basisidee van onderwijs behoorlijk achterhaald is: iemand op zijn 16de iets leren wat hij op zijn 40ste misschien nodig heeft. Daarvoor verandert de wereld nu te snel. Veel jongeren zouden beter af zijn als ze op hun 14de aan het werk gaan in de schorteneconomie.

'Tegen de tijd dat hun hoogopgeleide leeftijdgenoten met een studieschuld van de universiteit komen, hebben zij al flink wat ervaring en kapitaal opgebouwd. En een groot deel van de hoogopgeleiden wacht een plek in het pakkenproletariaat. Wat is de juridische basis van de leerplicht: mensen een straf geven als ze iets niet doen wat goed voor ze is? Groente en fruit zijn ook goed voor je, maar we hebben geen groente- en fruitplicht.'